

Blomstrende eng-rævehale. (EH).

Eng-Rottehale, Timoté, *Phleum pratense*

minder om ovennævnte, men den 3–10 cm lange blomsterstand er cylinderrund, mere tæt blomstret og afrundet foroven.

Rottehale 1793ff (oversat) efter »aksets« form, ligeså *dunhammergræs* 1688–1877; *timoté* 1795ff alm. om den dyrkede plante, efter fornavnet (Timothy Hansen eller Herd) på en dansk-amerikaner, der som den første (begyndelsen af 1700-t) skal have dyrket dette græs; i sønderjyske marknavne: Timoté, Timotéløkke, Timotéagre. *Piberenser* (NJylland, *jordbærstrå* mange steder, børn træder jordbær på strået; *tålmodighed* Holbækegn, vel omtydet af timoté (1). – Færøerne: *siftusøkugras* o. 1800 (2), sml. eng-rævehale.

Et af vore ældste og mest benyttede fodergræsser. Dyrkningen skal være begyndt o. 1770 (3), men planten var sandsynligvis vildtvoksende på enge et århundrede forinden (4). 1799 skrives »Om Engrottehalens fordelagtigste Dyrkning på Mosejord« (5), den avles o. 1820 på Sjælland, hvor den (1839) mere og mere fortrænger rajgræsset (6). Til 1830 var den dog kun forsøgt af enkelte landmænd, men allerede tyve år efter almindelig udbredt, især da eng-rottehale som det første græs blev sået i blanding med kløver (7). O. 1900 bliver dette græs navnlig avlet omkring København og anset for at være bedst til hovedstadens vognmands- og militærheste (8). Arealet til frø var 1967 2.306 ha og udbyttet 919 t. – »Svinet finder en vellyst i knoldene og de kødfulde nederste led« (1796; 3).

LITTERATUR: (1) 689 2,227f; 914 1,91; 148 4, 709,732; 5,462; 6,93; (2) 751 153; (3) 739 1,1796,511; (4) 443 365; (5) 576 4,174–89; (6) 939 1876,1,672; 318 167; jf. 941 69; 941f 25; (7) 510 2,435 og 6,41; 191 2,285; (8) 918 17,1910,208.

Vellugtende Gulaks, *Anthoxanthum odoratum*

er vort eneste græs med kun to (ikke tre) støvdragere i hver blomst i den lille aflange, efterhånden gulglinsende dusk.

Gulaks 1775ff (1688 græs med gule aks), *lugtegræs* 1795–o. 1870, *dunhammergræs* 1900, *mes-singhvede* Sønderjylland (1). – Færøerne: *royk-gras* 'duftgræs' o. 1780ff, *hoyloppa*, fordi frøene hænger i tøjlet som var de lopper fra høet (2). Meget almindelig på enge, overdrev og solåbne

enge og ved grøfter længe forinden (1). »Anses for vort bedste enggræs« til kvæg (1877; 2).

Rævehale o. 1700ff (1688–1837 *ræverumpe*) efter blomsterstandens lighed; *kavlegræs* 1761–96 til kævle, rundt træstykke = duskens form og anvendelse i leg som slagvåben; *holkegræs* 1761–1837, holk = bladskede eller -svøb, se rug s. 101 (3).

Færøerne: *siftunsøkugras* o. 1800, *syftunsøka* = St. Svituns dag 2/7. – Med »akset« blev Marie bebudelsesdag 25/3 anstillet et orakel: når støvdragere var piller af, samtidig med at man gjorde et ønske eller spurgte f.eks. om man ville få den elskede, blev dusken lagt nær kroppen om natten, og var næste morgen kommet nye støvdragere frem, gik ønsket i opfyldelse (4). Sml. vejbred bd. 4. Det samme færøiske navn til engrottehale tyder på en lignende anvendelse.

LITTERATUR: (1) 443 155f (2) 784 147; (3) 689 1, 62f; (4) 751 153; 518 1800,180.

skovsteder, giver høet dets kumarinduft og er undertiden blevet dyrket på magre jorder og som »krydderi« i græs til hø. Lagdes i tobaksdåser for at give tobakken en behagelig aroma (1796; 3).

LITTERATUR: (1) 689 1,96; (2) 751 146,216f; (3) 739 425.

Hjælme, *Ammophila arenaria*

danner i alle klitter tætte grågrønne bevoksnin-
ger med stift oprette strå og til sidst hvidlige,
næsten valseformede, foroven spidse duske. Bladene er næsten altid stærkt indrullede langs siderne og virker derfor meget smallere end marehalmens (s. 127f), med hvilken den ofte forveksles. De underjordiske stængler (»rødder«) søger vidt omkring og gør hjælmen til vor vigtigste sandflugtdæmpende plante.

Hjælme 1558ff, *halme* VJylland – måske til tysk, hollandsk og engelsk *helm* 'rorstang'; i stednavne som Helmbjerger 1643 og Helmodde 1618–1711 på Rømø, Helmbjerger SVJylland. *Klittag* 1558ff, anvendt til tækning, navnet bruges mest om marehalm; *sli* 1558ff, Jylland (sliddi om rødderne), gammelt nordisk navn, oprindeligt til slimede vandplanter, jf. fjordnavnet Slien og bynavnet Slesvig o. 1000ff, derefter til opskyllet bændeltang, der ligesom hjælmerødder bruges til

ryntag-tækning; *Slæ* fra 1300-t; *senegræs* 1688ff, *klithalm* o. 1700–1820, *sandrør* 1775, *klit* 1787, *sandhavre* 1791–1877, *sandgræs* 1794ff, *klitrør* 1796–1839, *ryntag* 1812–41, blev rykket op til tækning eller plantning andetsteds; *marehalm* 1814ff, *spansk havre* og *tyrsk græs* NSjælland er forvekslinger med og lån fra marehalm; *strandhavre* Falster, *tag Thy*, *sandsener* VJylland.

LITTERATUR: 689 1,69ff; 948 2,50; 57 1,1803,208; 148 5,59,344,354.

PLANTET MOD SANDFLUGT

1539 får bønderne langs Jyllands vestkyst ved kgl. reskript forbud mod at ødelægge sandbindende vækster, bl.a. tag (hjælme) (1). 1558 ansøger Ribe amts beboere om Frederik II's tilladelse til at høste klittag til hustækning, men han henviser til forbudet 1539 og benytter lejligheden til at indskærpe bestemmelsen: »Ingen må opslå, oprykke, ophugge eller i nogen måde ødelægge marehalm, vidjeris, sener [sandstar], klittag, hjælme, sli [dens rødder] eller de torne, som gror på strandbakken eller i klitten ud mod Vesterhavet«.

1749 påbyder Christian V, at befolkningen i Ribe amts vesterherred hvert år skal samle frø af hjælme og så dem mod sandfygning (2). Efter reskript 14/4 1779 fra rentekammeret bliver

Hjælme. (ES).

